

2000. De første samlinger blev udgivet i »Brev fra Amerika« 1981 (her anmeldt i nr. XIV, 3; 1983). Nu har forfatterne grebet brevene an på en anden måde. Ud fra ti problemstillinger, såsom selve opbruddet, rejsen, landbruget i USA og bylivet dér, familie og dagligdagen har de udmøntet det store brevmateriale. Derfor undrer det anmelderen, at man bogen igennem gang på gang møder de samme brevskrivere. Særlig en piges og et brødrepar's breve styrer oplysningerne, disse personer optræder i hvert kapitel. Hvor god kan så oplysningernes generelle værdi være?

Det er nok hovedproblemet ved emigrationsforskningen, når den beskæftiger sig med den amerikanske side af sagen. Her har man ikke et stort og varieret kildemateriale, men nærmest kun hjemsendte breve, og det kan være meget tilfældigt, hvad der er blevet bevaret. Et meget tættere samarbejde med den amerikanske immigrationsforskning ville have givet forfatterne de variationsmuligheder, der legitimerer en håndfast systematik. Når det nu er sagt, så foretrækker anmelderen alligevel en lidt for stram struktur frem for et for broget konglomerat. Forfatterne har valgt at citere lange passager fra brevene, og det synes en god idé, fordi det bliver en meget mere levende fremstilling, særlig i denne sammenhæng.

Også til dette værk er illustrationsmaterialet ypperligt og fornøjeligt.

Gerda Bonderup

Erik Helmer Pedersen: *Drømmen om Amerika*. Politikens Danmarks Historie. (Politikens Forlag, 1985). 320 s., ill., 298,- kr.

Politikens forlag er på to områder ved at udvide sin efterhånden klassiske Danmarks Historie fra 1960'erne. Det ene er en højdepunktserie med genuine men-

nesker, omvæltninger og dramatiske begivenheder som nøgleemner – det andet er forhenværende og udenlandsdanskernes historie. Det er den sidste serie, den anmeldte bog skriver sig ind i. At det har været savnet fortalte mig en dansker fra Los Angeles, han mente, at vi snakkede og skrev så meget om de 5½ mio. danskere i Danmark, men glemte de 15 mio. udenfor.

Med dette værk vil forfatteren på den ene side popularisere Kristian Hvidts vægtige, mere statistiske disputats fra 1972 og på den anden side tætte de huller, som emigrantforskningen endnu havde efterladt, nemlig beskrivelsen af indvandrernes liv i det nye land. Modellen for at opnå disse to formål er den samme, nemlig præsentation af enkeltpersoners livsbeskrivelser og oplevelser. Det gør bogen aldeles spændende og morsom, men også uhyre kalejdoskopisk. Det sidste har man villet undgå, eller i hvert fald villet styre, ved hjælp af få korte kapitler om den generelle udvikling suppleret med tabeller og kort, samt en meget detaljeret kapitelinddeling med rammende overskrifter. Der er faktisk et nyt (under) kapitel på hver anden side. Anmelderen synes, det var intentionsmæssigt glimrende, men langt fra fyldestgørende. En kort beskrivelse af bogens struktur og indhold vil tydeligt afsløre det. Der startes med to indledende kapitler – et om »landet de forlod« – hvor der fortælles om udvandrerskaren, udvandrertypen og forskningsmateriale, men ikke ret meget om Danmark, flittigt krydret med ingredienserne fra personhistorien. Det andet kapitel om »landet de tog i besiddelse« er lykkedes noget bedre. Resten af bogen, faktisk knap 90%, drejer sig så om personer og grupperne på deres nye hjemsted. Og det er for meget!

Til gengæld kommer vi langt omkring, både geografisk – værket inklude-

rer nemlig *hele* emigrationen, dvs. bortset fra til USA også til Canada, Syd- og Mellemamerika, Australien m.m., og emnemæssigt – som den danske kirke, foreningsliv, presse og litteratur. Samtidig prøver forfatteren at koble tilbage med kapitler om »en rigtig dansk-amerikaner« eller »udvandrernes forbindelse til moderlandet« eller om »Danish Heritage«. Det er interessante forsøg.

Sammenfattende vil jeg mene, at bogen er særdeles velskrevet, at populariseringen af det store stof er meget vellykket, kraftigt hjulpet af det ypperlige billedmateriale, men samtidig er den blevet for kalejdoskopisk. Det er umuligt for læseren at bevare overblikket.

Gerda Bonderup

Claus Bjørn (red.): *Dansk Mejeribrug*. Udgivet af De danske Mejeriers Fællesorganisation 1982. (Forlaget AIO, Odense). 564 s.

De Danske Mejeriers Fællesorganisation tog i 1979 initiativ til, at 100-året for grundlæggelsen af det første andelsmejeri i Hjedding skulle fejres. Der blev nedsat en forfatterkreds med andelsforskeren Claus Bjørn som hovedredaktør og koordinator. Resultatet er blevet et særdeles digert værk på 564 sider i to store spalter, men naturligvis rigt forsynet med tabeller, plancher og billeder.

Det er altid svært, når selve skriveopgaven nødvendigvis må deles mellem flere. Det kan næsten ikke undgås, at der opstår skævheder, samt at læseren kommer til at sammenligne de enkelte bidrag. De to første er skrevet af historikere, mens det næstsidste er udarbejdet af en organisationsforsker og det sidste af en fremtidsforsker. Den kombination er i sig selv god, men samspillet ikke mindst mellem de tre første bidrag burde nok have været mere intenst, således

at alle eller de samme problemstillinger blev belyst igennem bogen.

Claus Bjørn har fået tildelt den ældre periode fra 1882 frem til 1914, hvorefter Jørgen D. Rasmussen følger fremstillingen op til 1955, mens Jacob A. Buksti afslutter med 100 året for grundlæggelsen af det første andelsmejeri. Det sidste afsnit er blevet et blik ind i fremtiden, sådan som initiativtageren til projektet, afdøde direktør i De Danske Mejeriers Fællesorganisation, Th. Mathiasen havde ønsket og foreslået det.

Claus Bjørn har gennem mange år arbejdet med andelsmejeriernes historie, og det præger i høj grad hans fremstilling. Han kender nøje sit stof og dets problemstillinger, men det bliver det ikke trivielt eller kedeligt af – tværtimod. Her og der kan der skimtes nye analyser og fremdragelse af nyt stof. Han afliver myten om, at andelsmejerierne blev til af ideologiske grunde. Gennem studier af talrige vedtægter påviser han, at de forskellige organisationsformer var mere eller mindre tilfældige. Det afgørende var initiativtagernes kendskab til mejerier, der gik godt, og vedtægter herfra kom så til at danne forbillede.

I Claus Bjørns periode ligger en betragtelig del af afsætnirgen af mejeriernes produktion endnu i de private smøreksporthøvers hænder. Her kunne der nok have været undersøgelser til belysning af, hvorfor andelsmejerierne ikke selv tidligere gik aktivt ind i salg og eksport, men overlod dette til det private initiativ.

Jørgen D. Rasmussen søger at følge Claus Bjørns udstukne rammer, nogle problemstillinger fortsættes, mens nye tages op. Det var i denne periode, landbruget for alvor kom til at møde markeds-mæssige vanskeligheder. Staten måtte gribe hjælpende ind, og de tidligere markeds-krafters naturlige reguleringsmekanismer blev sat ud af kraft; ikke mindst her afviger forfatterens perio-